

בירור בענין דין קיפול שערות הזקן
בשבת קודש

מאת
משה ניסן ווינער

*The Halachic Implications of Managing a
Rolled-Up Beard on Shabbos*

By Rabbi Moshe Nissan Weiner

י"ל לע"נ ר' משה חיים ב"ר יצחק ליב ע"ה
ליבער
גלב"ג' חנוכה כ"ז כסלו ה'תשס"ה
תנצב"ה

**The Halachic Implications of Managing a
Rolled-Up Beard on Shabbos**

•

Published and Copyright © 2017 by
Rabbi Moshe Wiener
hadrasponimzokon@gmail.com

Contents

A. Concern of <i>Boneh</i>	5
B. Concern of Uprooting Hairs	7
C. Concern of <i>Sechitah</i>	7
D. Concern of Carrying.....	9

התוכן

6.....	א. חשש בונה.....
8.....	ב. חשש תלישת שער
8.....	ג. חשש סחימה
10.....	ד. חשש הוצאה.....

14	נספח: שיטת מרן ה"בן איש חי" בענין קיפול הזקן (בכללות).....
----------	--

The Halachic Implications of Managing a Rolled-Up Beard on Shabbos

Note: See Hadrash Panim Zokon (Vol. 2, Ch. 12, Appendix 1) for a discussion and sources on whether rolling up the beard is a commendable practice or not.¹

Managing a rolled-up beard on Shabbos involves various concerns, as enumerated below:

A. Boneh:

Braiding hair on Shabbos is forbidden due to the melachah of boneh.² However, Poskim conclude that this does not apply to rolling up a beard on Shabbos, and one may even fasten it in place with a pin or rubber band.³

האנשים הנוהגים לסלסל את פיאותיהם בשבת, אם רק מוסיף ומשלים הסלסול. רוכזו הדעות בנדון סלסול הפאות בשבת בס' שבת כהלכה ח"ג פי"ח סס"ו-סס"ז; ס' פסקי תשובות ש"ג אות יז; ס' נתיבי המנהגים להר"א דבורקס על עניני שבת קודש - אה"ק, תשע"ו עמ' עט).

3. כן מסקנת קצות השולחן (סקמ"ו בבדה"ש אות כא ד"ה והנה יש), ש"יש שזקנם ארוך ואינם רוצים שיראה לעיני הבריות, מקפלין את שערות הזקן תחת הסנטר ומסבכין השערות שלא ירדו למטה ולכאורה יש לאסור להם לעשות זה בשבת, דהוי תיקון בשערות. . אסור משום בונה, דלא מצינו באיסור בונה חילוק בין איש לאשה. . ומ"מ יש ללמוד זכות על הנהגתן כן, דמסתבר דלא כל פעולה שעושין בשערות הוי בונה, אלא דוקא תיקון שערות שהעולם נוהגין בו. . ומה שבני אדם יחידים עושין כן, בטלה דעתם אצל כל אדם. וכיון שקיפול הזקן אין העולם עושין כן אלא יחידים בעלמא, אין זה בכלל בונה. . ובצירוף סברא שיש כאן כבוד הבריות, שאם ילך בשבת בזקן ארוך שלא כמנהגו בחול, יהא לבז בעיני הבריות."

אל צדי הראש) אסור בשבת, משום בונה. ולפי הרמב"ם בפיהמ"ש גדר "פוסקת": "המקיפה שער הראש על המצח, והוא ממניי קליעת שער". יש לעיין באיסור "גודלת", אם הכוונה מעשה "קליעה" בדווקא, דהיינו שתי קצובות שער ויותר אשר גודלין וקולעין אותם ביחד, או הכוונה גם על כל סוגי תיקוני שער להעמידו על תיקונו ויפוי בחוזק (ראה שו"ת להורות נתן ח"ב סט"ו ושו"ת משנה שלמה - גראס, דומ"ץ בעלזא - ח"א סכ"א). וכ"כ לאסור סלסול וקליעת שער בשבת בשו"ע או"ח ש"ג סכ"ו: "אסור לקלוע האשה שערה ולא להתיר קליעתה". וראה בקצות השולחן סי' קמו בבדה"ש סוף אות כא; שו"ת מנחת יצחק ח"א ס"פ (וע"ש שמצדד לאסור כל האופנים שבהם נבנה השער באופן מיוחד ואף שלא נדבק באמצעות ספריי וכיו"ב ואולי גם אם מתקיים ע"י הקרסים שנותנים בשער); שמירת שבת כהלכתה פי"ד סני"ג; ס' שבת כהלכה פי"ח סס"ו; ס' פסקי תשובות לש"ג אות טז. וש"נ. ואכן האריכו הפוסקים לדון אם יש לאסור סלסול פאות הראש משום בונה (ראה קצה"ש שם, שהוא מלמד זכות על

בירור בענין דין קיפול שערות הזקן בשבת קודש

בכללות ענין קיפול הזקן אם והו דבר חיובי או וכו' - ראה ס' הדרת פנים זקן ח"ב פי"ב
נספח א' ובמילואים לשם, וש"נ.

דין קיפול הזקן בשבת קודש

לענין קיפול הזקן בשבת, יש לדון מכמה חששות:

א. בונה:

סלסול וקליעת שער אסור בשבת, משום בונה.² אבל מסקנת הפוסקים שאין
בקפול הזקן משום בונה, ואף להדקו באמצעות סיכה או גומי (ראַבער-בענד) -
מותר.³

(דרשות חתם סופר דרום לח' תמוז שד,ב
בהערת המהדיר). [יש להעיר גם מס' שיחות
קודש (אחרון של פסח תשי"ח סל"ה בהנחה
בלתי מוגה): "ע"ד שדיבר פעם כ"ק אדמו"ר
(מהורש"ב) נ"ע בענין פאַרקאַטשען די באַרד,
אשר אף שאין בזה איסור, אבל החסרון
בזה הוא, שמודד את הנהגותיו שיתאימו
להנחות העולם." ואולי יש לדייק גם מלקו"ש
חי"ב עמ' 207 בנוגע גידול הזקן, דמסגנון
המכתב משמע דצ"ל דוקא זקן גדול "שיורד
על פי מידותיו" שהרי כך מציינים את משה
רבינו ואהרן הכהן וכו' עם זקן מגודל ולא
מקופל, ע"ש (קובץ תורת תלמיד ותיק ב.א.
ארגענטינא חוברת א' עמ' 66). וראה גם לקו"ש
חי"ז עמ' 325 שהציע כפתרון-לאילו שרצו
להוריד הזקן מסיבות שונות-לסדר הזקן ע"י
מסרק, ולא הציע לקפלו, שלכאורה מבחינה
פרקטית הרי זה פתרון יותר טוב (קובץ שם
עמ' 67). וראה גם לקו"ש חי"ב עמ' 371 וס'
תורת מנחם התוועדות חי"ד עמ' 192 אודות
הרושם וההשפעה החיובי מראיית חסיד עם
זקן גדול שיורד על פי מידותיו.

2. תנן בספ"י דשבת (צד, ב) שפעולת "גודלת"
(קליעת שיער) ו"פוקסת" (מחלקת את השיער

1. בהוספה עמ"ש שם, יש להעיר גם מס'
מאור ישראל - תולדות ה"בבא סאלי" - עמ'
90-89: "הי' לו משמש, לאדמו"ר [ה"באבא
סאלי"]]. ששהה בביתו, לעת זקנתו מידי
לילה. וכמובן אותו משמש לא נגע בזקנו.
ערב אחד, כשהגיע לבית אדמו"ר, קבלו
אדמו"ר בקרירות מופגנת, ואף לא רצה
לענות לו שלום. אותו משמש התפלא מאד,
ושאל במרירות, מה פשעי ומה חטאתי?
אדמו"ר ענה לו, שהוא רואה שחתך חלק
מזקנו, לכן הוא הקפיד עליו מאד. אז הוציא
המשמש סיכה, שהחזיקה את זקנו מקופל,
וגילה את כל זקנו כבימים ימימה. אדמו"ר
שראה שהמשמש לא חתך את זקנו, קרבו
ושאלו מדוע א"כ אתה מקפל את הזקן?
השמש ענה, כי במקום עבודתו, הוא מתבייש
להופיע עם זקן ארוך כמו שלו. אז השיב לו
אדמו"ר, שלא יתכן שדבר שהוא פארו של
אדם, שמישהו יתבייש ממנו, וציווה עליו
שלא יוסיף לקפל את זקנו". [בכוונתו במ"ש
שהזקן הוא "פארו של אדם", ראה אבן
עזרא לקדושים יט, כז שהזקן הוא תפארת
פניו של אדם, וגלוחו הריהו השחתת הפאר.
"ולא יתכן לבן להשליך פאר אביו מעליו"

B. Uprooting hairs:

If the hairs of the beard fall out when it is rolled up during the week, it may not be rolled up on Shabbos, as this will involve a psik reishai, an inevitable transgression of a melachah.⁴ Accordingly, when handling a beard or hair on Shabbos, one must do so gently and slowly, so that hairs will not certainly fall out.⁵ Indeed, many Gedolei Yisroel emphasized the severity of this issue, and some would refrain from touching their beard and pe'os altogether the entire Shabbos.⁶ If the hairs of the beard fall out even when it is handled gently, one may halachically not handle it at all on Shabbos.⁷

C. Sechitah:

One may not squeeze out water or other fluids from the beard or hair.⁸ Accordingly, when handling a beard on Shabbos, one must take care

זקנו כי הם צנורות השפע כמבואר בשה"מ פ' קדושים יעו"ש. וא"כ כ"ש בשבת דיש עוד איסור מוסיף". וע"ש גם בסש"מ סק"ט: "ולכן יש לזהר שלא יחכך הרבה בזקן ולא יתעסק שם שמא יתלש שער". ושם סק"י: "וכמו כן הרוחץ פניו דמעביר על זקנו ועל פאותיו ואוחז בהן א"א אם לא יהי' תולש".

8. בס' ארחות חיים להר"א מלוניל הלכות שבת אות רנ"ט דיש איסור סחיטה בשער מה"ת. אך רוב הפוסקים נקטו דאסור מדרבנן. ראה מגיד משנה לפ"ט מהלכות שבת הי"א. וראה נו"כ שו"ע או"ח סשכ"ו ס"ט (ושו"ע הרב שם ס"ו ושם: "ועוד צריך לזהר כל רוחץ שלא לסחוט שערו ואף שלא שייך סחיטה בשער שהשער קשה ואינו בולע המים בתוכו ממש, מכל מקום אסור מדברי סופרים"); שו"ת חתם סופר חיו"ד סקצ"ו; ערוה"ש ששכ"ו ס"ח; משנ"ב ששכ"ו ס"ק כ"ה. [ועד שיש סוברים שאיסור סחיטת שער מהווה חשש כה גדול שאין להתיר

5. מנחת שבת ס' פ ס"ק קי"ז וס"י פו סק"ו. וראה ס' שבת כהלכה שם וס' פסקי תשובות שם. וש"נ.

6. ראה קצוה"ש שם: "וכתב הרב רוח חיים (פאלאג'י) וז"ל וכבר העידו על ר' האר"י ז"ל כי פעם א' שכח והניח ידו על זקנו ביום השבת ולא הוציאה עד שחשכה שמא יתלוש איזה שער ביציאת היד מעל זקנו ופי' בזה כת הקודמים שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע, ושומר ידו לשון המתנה שממתין ידו שלא לחלל את השבת והו"ד בכמה ספרים".

7. כה"ח סש"ג ס"ק קכז: "ומיהו בשער הזקן שעלול להתלש וידים עסקניות הן, כתבו האחרונים שיש לזהר מאד שלא יושיט ידיו לזקנו כלל בשבת. והאר"י ז"ל החמיר מאד אפילו בחול שלא ישים ידו בזקנו למשמש בה כדי שלא יעקור ויתלוש איזה שער והי' אומר שאיסור גדול מאד הוא לעקור או לתלוש בידו אפי' שער אחד בלבד בכל מקום

ב. תלישת שער:

"פשוט דאם רואין בחול ששערות נתלשין ע"י הקיפול, אסור לקפל בשבת דהוי פסיק רישי"⁴⁴ וצריך כל אדם לזוהר מאד שמטפל בזקן ושאר מקומות השער, שיעשה זאת בנחת ולאט ועדינות שלא יהי' פסיק רישי' שיתלשו שערות⁵, וגדולי ישראל הפליגו בחומרות בענין זה, עד שהיו שלא נגעו בזקנם ופיאותיהם כל השבת⁶. ומי שידוע שמבע שערותיו שנתלשים אף בנוגע בהם בנחת, אסור בהחלט גם באופן זה, ואין לו לנגוע כלל בשערותיו⁷.

ג. סחיטה:

איסור סחיטה שייך בשערות (במקום שיש ריבוי שערות צפופים) ואסור לסחוט שערות מהמים ושאר נוזלים הבלועים בהם⁸. ולכן בכל מוגע והתעסקות בפאות

אודבא (מד"א דק"ק ק"ה, ברוקלין) שיש לדייק שכ"ד מרן להגאון ה"בן איש חי" בתשובתו בענין שלילת קיפול הזקן בס' שו"ת בתורה לשמה ס' תמוז - מדלא כתב כלום אודות חשש איסור בונה.

4. קצות השלחן סי' קמו בבדה"ש אות כא עמ' מב [ועיין שו"ע או"ח סש"מ ס"א וס"ב ונו"כ שם בענין איסור תלישת שער בשבת].
 "ואשר שאל אי מותר להכניס מחט בזקן בשבת כדי להגבי' השערות שלא יהא ארוך יותר מדאי . . . ואפילו במקום שיש עירוב הרבה ישלהיחשב בדבר מטעם עוקר שערות משרשן" (שו"ת משנה הלכות חי"א סרנ"ב).
 וראה גם נשמת שבת (סרס"ז ד"ה ומענין) דקליעת הזקן שרי ורק שיוזהר שלא יהא פסיק רישא דתלישת שער (הו"ד בס' מנחת שי, להרה"ג ר' שלמה יהודה הירש מו"צ בהעדה החרדית ירות"ו, שש"ג סכ"ו). וכ"ה במאמרו של הרה"ג יעקב אשר גוטפרב בקובץ שירת האש גליון א עמ' ערה: "ולכאורה אם הוא רואה בחול שנתלשין לו שערות על ידי שמפריד השערות אפילו ביד, אסור לעשות כן בשבת, דהוי פס"ר".

[והעיר ע"ז בס' גם אני אודך (מהדורת תשע"א) ס"ג (בתשובת הג"ר יקותיאל ליברמן) שיש מקום לדחות דלא אמרינן בטלה דעתו בזה, כיון שרוב בני אדם אין להם זקן ארוך. ומאותם שיש להם ארוך, הרבה עושים כן, ואם כן לא בטלה דעתם. וכדאיאתא במג"א (סש"כ סק"א) לענין סחיטה. אולם עי' במג"א שם, שכתב דדוקא באופן שאילו הי' לכל העולם כל כך הרבה פירות, ג"כ היו סוחטין אותם, לא בטלה דעתם. וא"כ בדידן יש לדון מה היה רוב העולם עושים אילו זקנם הי' ארוך, ויל"ע בזה]. וכ"ד ס' שבת כהלכה ח"ג פי"ח סס"ט: "למרות שלסדר השער נאסר באופנים מסוימים ובפרט אם מהדקו - מכל מקום מותר למי שרגיל בכך לקפל הזקן, ואף להדקו באמצעות סיכה". וכ"כ בס' לקראת שבת (אה"ק תשס"ו) ח"ב פי"ט ס"ח: "לענין קיפול הזקן (אחר הטבילה) למי שארוכה לו ודרכו בחול לקפלה תחת הסנטר . . . בס' נשמת שבת ח"ב סימן רסז מתיר בזה לפי אותם שיטות המתירים סלסול הפאות הנ"ל" (וראה מ"ש לתמוה על סברת - ולא מסקנת - הנשמת שבת, בס' שבת כהלכה שם סס"ט ציונים והערות סקנ"ז). והעירני הגר"א

to avoid sechitah.⁹ (It should be noted that there is no halachic need to unroll the beard before immersing in the mikvah,¹⁰ and indeed one should refrain from doing so to avoid sechitah.¹¹)

D. Carrying in a reshus harabim:

Certain Poskim are of the opinion that one may not walk outdoors (if there is no eiruv) if his beard is fastened with a pin or rubber band.¹²

ואנשי מעשה שנוהגים שלא לסרוק הזקן במסרק, יפרידו השערות בנחת ביד ואח"כ יטבלו, כמ"ש במטה אפרים סתר"ו ס"ח; שו"ת דברי ישראל ח"א סקע"ה. ועוד.

11. ראה נשמת שבת הל' סחיטה סו"ס רסז.

12. נראה דאיכא מקור מפורשת לשיטה זו שאסור לצאת לרה"ר עם סיכה בזקן מקופל – ע"פ דברי חד מן קמאי ה"ה שו"ת זכרון יהודה לרבינו יהודה בן הרא"ש (נדפס בברלין, תר"ו – ושם עוד איזה תשובות לגאונים קדמונים שהיו בכתובים עד הנה) סימן לא, שנשאל אם מותר האיש לצאת בשבת ברצועה הקשורה בשעריו, והשיב לאיסור, דילמא נפיל ואתי לאתווי (והו"ד בכה"ח סש"א ס"ק רמג), ולכאורה ה"ה בשער זקנו, דמאי שנא. [ואולי יש לחלק, דסיכות וגומיות דזמננו שנתפסים יפה אין חשש דילמא נפיל, וצ"ע (ס' פסקי תשובות סש"א ס"יא הערה 83)]. וכן מבואר לאיסור בקצוה"ש סקמ"ו בבדה"ש סוף אות כא, וז"ל: "ושמעתי שיש מהן שתוחבין בראש הזקן תחת הסנטר מחט שקורין 'האר נאדל' שנשים משתמשות בו להעמיד הצעיף על השערות, ובזה אסורין לצאת חוץ לעירוב, דהמחט הזה הוא משאוי שאינו צורך לבישה ולא תכשיט, ואע"פ שצריך לו שלא ישתמשו שערות הזקן לצד מטה, מ"מ אפילו לדעת השו"ע דאין איסור לחלוק שער, ורק קליעת השער אסור, ונימא דקיפול הזקן

גם בנדון דידן, אע"פ שבכל ימות השנה כורך השערות ומגלגלן וכעת נראה משונה, מ"מ זהו כבודו שנוהר בכבוד השבת, וממתין עד שיתייבשו השערות. ועדיין יש לחלק בין שפם לחה שאינה נראית כל כך ואינו בזיון גדול, משא"כ זקן ארוך למי שאין דרכו לילך כך בימות החול, יש בו משום כבוד הבריות.

10. משום שבטבילת גברא, גם מיעוט המקפיד אינו חוצץ (ראה משנה ברורה ספ"ח ס"א בביאור הלכה ד"ה וכן: "ודע עוד דמה שמסתפק בשעת לענין חציצה בטבילת בע"ק מצאתי בס' האשכול שזכינו עתה לאורו שכתב בהדיא דאין פוסל חציצה בזה. אך ביש חציצה ברוב גופו משמע שם דפוסל גם בזה". וראה ספר הלכה למשה בשולחן מלכים דיני טבילת עזרא ס"ב; שו"ת מנחת יצחק ח"ה סכ"א; ס' טהרת מים סע"ח). ואף שלטבילת אשה חובה לוודא שלא נשאר שערות קשורות, בקיפול הזקן דאנשים א"צ להקפיד (ס' שבת כהלכה ח"ג פ"ח ציונים והערות אות קנו). וראה אשל אברהם (בוטשאטש) מהדו"ת ספ"ח, דלהנוהגין כחומרת האריז"ל שלא לשלוח יד בזקן ונעשים עי"ז קליעות, כיון דלדידו אין קפידא, הגם שהולכים אחר רוב דעות בני"א, מ"מ בקליעת שער הזקן אין לחוש משום חציצה. וע"ע ס' מי הדעת (על דיני טב"ע) עמ' קיא. ורק לענין טבילת ערב יום הכפורים קפדינן טפי אחיפה ורחיצה קודם הטבילה,

ובוקן, יש לזהר מאד שלא יהי' חשש סחיטה⁹. [יש להעיר שמן הדין אין סיבה לפתוח קיפול הזקן לצורך טבילה¹⁰. ואכן מן הראוי להמנע מכך בשבת בכדי שלא להקלע לשאלות האמורות בנדון¹¹].

ד. דין יציאה לרה"ר עם סיכת ראש או גומי בזקן מקופל

יש מן הפוסקים הסוברים שאלו אשר מקפלים זקנם הארוך ותוחבים בו סיכת ראש או גומי (ראָבער-בענד) כדי להעמידו מקופל – אסור בהחלט לצאת עם סיכה או גומי זו לרשות הרבים במקום שאין עירוב¹². ויש אומרים דשרי לצאת

(שש"כ פי"ד הערה ט בשם הגרש"א) [אבל ראה מ"ש בזה בשו"ת משנה הלכות ח"ה סנ"א]. וכן "ניפוץ" (ניעור) שערות הזקן והפאות ממים הספוגים בהם ליכא איסור (בן איש חי ש"ב פ' פקודי או"ח). עוד בענין סחיטת שער בטבילה בש"ק, ראה שו"ת אז נדברו ח"א סנ"ד וסנ"ה שו"ת באר משה ח"א סל"א. ס' יסודי ישרון ח"ג דף שסב; ס' נתיבי המנהגים להר"א דבורקס על עניני שבת עמ' רכט.

9. ראה הנסמן בס' שבת כהלכה פי"ח ס"ט; פסקי תשובות שש"ג ס"יז. ובס' גם אני אודך (מהדורת תשע"א) ס"ג בתשובת הג"ר יקותיאל ליברמן, מבואר דחשש נוסף יש בקיפול הזקן בעוד השערות רטובות אחר טבילה וכיו"ב, עיין מחצית השקל (שש"כ סק"ג) בשם תוספת שבת דאחר השתי' יש לזהר שלא יסחוט שער שעל שפמו, והעיר ע"ז המחצה"ש למה הקינוח אחר השתי' יאסר, אפילו סוחט לא יהי' בו משום כבוד הבריות, וכי גרע מבשר שבין השיניים דהתירו משום כבוד הבריות קצוץ בקיסם (כשר"ע שש"כב), דלפעמים נראה הבשר שבין השיניים בחוץ וגנאי הוא לו, וכן השפה כשהיא לחה נראה לו גנאי, ואפשר דיש לחלק, עכתו"ד המחצה"ש. הרי דלא ברירא לי' להתיר קינוח השפם משום כבוד הבריות, ואם כן אפשר

שום טבילה מפניו – ראה שו"ת מהרי"ל סי' קלט במהדורת מכון ירושלים; מג"א ששכ"ו סק"ח; שו"ע הרב שם ס"ו; משנ"ב ששכ"ו ס"ק כא (ושם: "כתבו הפוסקים דנהגו שלא לרחוץ כלל בנהר או במקוה דמצוי לבוא לידי סחיטת שער"). וכ"ד הגר"א הלכה למעשה – ראה בביאורו לשו"ע הכא ששכ"ו סקט"ו ובס' מעשה רב השלם הנהגות הגר"א עמ' קמו אות קכה). אבל למעשה קיי"ל "אדם מותר לטבול מטומאתו בשבת" (שו"ע ששכ"ו ס"ח). "וכן נתפשט המנהג להתיר [טבילה במקוה] אך יזהר מאד שלא יבוא לידי סחיטה דהוא איסור גמור" (משנ"ב שם סק"ד. וראה גם ביאור הלכה שם ד"ה אדם, בסופו). [ונחלקו אם האיסור משום מפרק תולדה דדש או משום ליבון (ראה פמ"ג שש"כ סקי"ב במשב"ז; אשל אברהם שש"כ ס"ז. ועי' אג"מ או"ח ח"א סק"ג בתשובה למורי ורבי הגרש"מ קלמנאוויץ ושם דעתו דאיסור סחיטה בשער הוא מטעם מפרק ולא ליבון, והאריך לחלוק עליו בשו"ת לב אברהם סני"ב ובשו"ת שבט הלוי ח"ה סמ"ה ובשו"ת נשמת שבת ח"ד סרס"ב, וכן בשו"ת אז נדברו ח"ב סכ"ה – סכ"ח בארוכה]. ובענין החילוק בין מקומות השער השונים ראה מנחת שבת ספ"ו סק"ו; קצוה"ש סק"ג בדה"ש סק"ח. כששערותיו טבולים בתוך המים אין איסור סחיטה, כי מיד נכנסים לתוכם מים אחרים

Others maintain that it is permitted,¹³ and yet others state that while the custom is to be lenient, it is better to act stringently.¹⁴ However, it should be noted that even according to the lenient opinions, one

כגון שפילקא עם שרויף לחבר בה שני קצות הצואר הנקרא קאלנער) – וא"כ לפי הנהוג עכשיו לתחוב בזקן מחט שקורין בלע"ז באבי פין שהוא מיוחדת רק לשערות ולא לשם דבר אחר א"כ ודאי אף לדעתו מותר לצאת בו, אף בדמחט שאינה נקובה אין יוצאין בו. עכ"ד.

14. בשו"ת ויען יוסף (להגה"צ מפאפא) ח"א או"ח סי' קכ"ז, האריך בשאלה זו אם מותר לצאת במחט המחזיק כריכת שערות הזקן, ופשיטא לי' דהמחט חשיב מלבוש, דהשואל רצה לדמותו להא דמבואר (שו"ע או"ח סש"א ס"ז) דכל היוצא בדבר שאינו תכשיט ולא מלבוש והוציאו כדרך שרגילין להוציא אותו דבר חייב. ודחאו, דאין נדון דידן נכלל בכלל זה, דמש"כ שם והוציאו כדרך שרגילין להוציא אותו דבר, פירושו כדרך שרגילין להוציא אותו לשם הוצאה, כלומר כשצריך לאותו דבר במקום אחר ורוצה להוליכו לשם מוליכו בדרך זה, דהא דאמרו (שבת סב, א) לענין טבעת שרוצה להוליכו לאומן נותנו על אצבעו אבל כאן מה שדרך להוציאו כך, היינו לשם חיזוק כריכת השערות שהוא דמיון למלבוש, ואפילו אם נימא דלא הוי כמלבוש להתיר לילך כך, אבל מ"מ חיוב חטאת פשיטא דליכא, דלא מיקרי דרך הוצאה, דאין שום אדם שרוצה להוליך מחט למקום אחר מוליכו בדרך זה, אלא דעיקר הענין הוא דומה למחט שהנשים מעמידין בה קישוריהן, דמה לי אם מעמיד בה קישורי בגד או קישור השערות, וע"ש עוד הוכחות

יכאב לו ושלא יצטער, דאז לא היה שום אדם חולק בדבר דשרי, אלא ודאי דליכא משום אצולי צער אלא דנאים ליה וניחא ליה שהמכה תהיה מכורך, וכמו כן בהנ"ל ניחא ליה שזקנו יהיה מכורך למעלה כמו בכל יום, ולא יהא זה זוטר מצער של צפורן שפירש רובה כלפי מעלה ומצערתו דשרי ליקח ביד ולא גזרו ביה רבנן כדאיתא בסי' ש"ח סעיף ל"א, ועוד ראייה דקיי"ל בסי' ש"ג סע"כ דבנות קטנות יוצאות בחוטין או בקסמין שבאזניהם שלא יסתמו עד שיתנו נזמין באזניהם, ואע"ג דלאו תכשיט נוי הוא מאחר דאורחא בהכי לאו משאוי הוא ושרי (עכ"ד שו"ת באר משה שם).

ובס' הלכתא רבתי לשבת שם כתב להתיר דהרי אמרינן בסי' ש"ג סע"ט דמותר לאשה לצאת במחט שאוגרת בה שערות, וע"ש במג"א ובט"ז, ואף דשם ההיתר מטעם שצריכה כדי שלא לעבור על שער באשה ערותה, י"ל דשם לא צריכן לטעם זה אלא כדי שלא יחוש לטעם דשלפא ומחויא, ע"כ אמרינן מטעם שער באשה לא תבוא להסירם משערותיה, אבל בלא"ה אין נפ"מ, אלא כל דבר שבא להשתמש לצורך גופו מותר לצאת בו.

עוד העיר בס' הלכתא רבתי לשבת שם, אבל הקצות השלחן ח"ד סי' קט"ו ס"ק כ"ט כתב בעצמו דאף לדעת הפוסקים (רי"ף ועוד) שסוברים דאיש היוצא במחט שאינה נקובה חייב אפילו לצורך הליכה, מ"מ במחט שעיקרה אינה אלא להשתמש בו לצורך לבישה דזהו דרך שימושה מותר לצאת בו

בהן בשבת לרה"ר ושפיר יש להם על מה שיסמוכו¹³. ויש שכתבו שאף שאין למחות בהמקילין (והמנהג להקל), מ"מ ראוי להחמיר בזה¹⁴. אמנם יש לדעת דגם

דומה לחלוקת השערות ושרי, מ"מ כיון שאין דרך רוב העולם בזה, לא הוי המחט דרך לבישה דבטלה דעתן אצל כל אדם. כש"כ לדעת רש"י דאשה אסורה לחלק שערה, וכתבנו להתיר קיפול הזקן משום דלא הוה תיקון, לפי שאין דרך העולם בזה. וממילא דהמחט התחוב בזקן לא מקרי לבישה לפי דרך העולם שאין מקפלין זקנם. ולבד כ"ז הרי באיש היוצא במחט שאינה נקובה התחובה בבגדו לצורך הליבישה י"א דחייב והיא דעת הרי"ף כמ"ש אדמו"ר [שו"ע הרב] (סי' ש"א ה'), אלא שכאן פטור אבל אסור שאינו מוציאו כדרכו אלא כלאחר יד. וכ"פ למעשה בס' שבת כהלכה ח"ג פ"ח ס"ט "לתשומת לב: להיזהר שלא לצאת עם סיכה זו לרשות הרבים, במקום שאין עירוב". [והעיר על דברי הקצוה"ש בס' גם אני אודך (מהדורת תשע"א) ס"ג (בתשובת הג"ר יקותיאל ליברמן, בענין אם נכון לקפל הזקן, והאם מותר לעשותו בשבת), דאף שיש לומר דלא אמרינן בטלה דעתו באופן שיתכן שאילו הי' לכל העולם ג"כ היו עושים כן, מ"מ לענין מה נקרא מלבוש ומה אינו נקרא מלבוש, אף לסברת הני"ל לכאורה אמרינן בזה בטלה דעתו, דאף דרוב העולם אין להם זקן ארוך, מ"מ מלבוש נקרא רק מה שרוב האנשים לובשים].

ה'תשנ"ב) אות ש' סק"ט: "אלה ששער זקנם ארוך, מותר לכרוך אותם ולהשים בהן איזה דבר [פין או ראבער בענד] כדי שיחזיקו אותו כרוך". ומתוכן דברי השו"ת באר משה שם: בשבת דף ס"ג איתא דאין יוצאין בשבת ככבלים שנעשו לבנות שלא יעשו פסיעות גסות וינשרו בתולותיהן, וכל האיסור לצאת בהן משום דנעשו מזהב וחישינן דלמא שלפו לשלשלת ומחויא ואתי לאתויי ד' אמות, אבל בלא"ה היה שרי לצאת בה כיון שנעשה השלשלת תשמיש אדם לצורך שלא יהיו בתולותיהן נושרות, וה"נ בהני"ל שנעשו תשמיש לצורך גוף האדם שאינו ניחא להם לילך בזקן מגודל וארוך ג"כ שרי, ולשמא יפלו לא חיישינן שאין דרכן כלל ליפול דמהודקין היטב, ואם גם שמא יפלו אין לנו לחוש לשום דבר כי אינם נחשבים לכלום ולא אתי להגביהם ולהביאן כדאיתא בשבת נ"ח בכה"ג. ועוד דקיי"ל בס"י ש"א סעיף י"ט דמי שאסור ככבלים ברגליו מותר לצאת בהם, ואף שאין צורך לו בהם, ואדרבא על אפו וחמתו הן נתונים ברגליו מ"מ מאחר שדרך הליכתו הוא כן נחשבין לו הכבלים כמו מלבוש כ"ש כאן שמחזיק בו זקנו שדרך הליכתו הוא בכך לרצונו ומדעתו גם כל ימי החול דנעשו לו כמו מלבוש, ועוד דכל מה שאדם לובש להציל עצמו מצער שרי כמ"ש בס"י ש"א סעיף י"ג, וכיון דבכל ימי החול הולכים בזקנם כרוך למעלה, צער להם לילך יום אחד באופן אחר, ואפילו אין להם צער ממש רק לא נאים להם לצאת כן ג"כ שרי, דהלא שרי לכרוך חוט ומשיחה על המכה כדי שלא יסרט כמ"ש במ"ב סי' ש"א ס"ק ע"ז וק"ח, ושם ליכא למימר שעושה כדי שלא

13. כן העלה בכמה הוכחות בשו"ת באר משה ח"ד ס"ג, ע"ש. ונראה שלא ראה דברי קצוה"ש הני"ל – מדלא הביאו (וכן לא הזכיר הס' דלקמן הערה יד). וכדבריו נקט להקל בס' פסקי תשובות שש"א סי"א. וכ"כ להקל בס' הלכתא רבתי לשבת, על דיני הוצאה וארבע רשויות (להרה"ג ר' זאב בראווער, מו"ס סוכת שלם על הלכות סוכה – קריית יואל, מאנראי,

should not insert more pins than necessary, and one should certainly remove any pins that are completely superfluous.¹⁵

להמקילין, יש לשים לב שלא להוסיף סיכות יותר מכפי הצורך, וכל שכן שיש לזוהר לסלק סיכות שאין בהם צורך כלל¹⁵.

נראה לענ"ד דלמי ששואל על זה יש להשיב דראוי להחמיר בזה, אלא דמ"מ אין למחות ביד המקילין כיון דיש צדדים להקל כדבר האמור". ועד"ז העלה בשו"ת משנה הלכות ח"א סרנ"ב, דס"ל ד"לכאורה נראה כדעת קצוה"ש בזה לאסור במקום שאסור להוציא שאין שם עירוב . . במקום שאין עירוב אין דעתי נוחה בזה כלל. ובפרט לפ"מ שאמרו דלא תצא אשה בקטלא שבצווארה ואפילו בחוטין שבצווארה מפני שצריכה להסירם בשעת הטבילה. עיין שו"ע ס"ג ס"ב וא"כ הכי נמי שהאנשים הולכים בשבת לטבול במקוה ומוציאים המחט מהזקן א"כ ודאי יתרמה להם טבילה ולא ספק וכה"ג לכאורה אסור אפילו בנשים אם לא שהם רפויים והכא ליכא האי טעמא והבן. ומיהו כיון שראיתי הרבה נוהגין כן לא רציתי למחות ביד רמה והמחמיר תע"ב".

15. ס' פסקי תשובות שש"א סי"א ע"פ משנ"ב שש"ג סקס"ז.

לזה, ואעפ"כ מסקנתו למעשה: "אלא דבכל דבר חדש דרכי לומר כלשון הגמ' גיטין (יט, א) וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, דאולי אותן בני אדם שדרכן לילך כך הם מיעוט דמיעוטא לגבי כל אותן שנושאים זקן ואפשר דלא דמי לרועים [בשבת סב, א דמותר לצאת בשק מפני שדרכן של רועים כן, אלמא דאע"ג דרועים לא הוי רק מיעוט אנשים לא אמרינן בטלה דעתן אצל כל אדם אלא אדרבה בשביל שהוא מלוש רועים שרי לכל אדם], ומצאתי במשנ"ב שש"א בביאור הלכה סו"ס ח' שנסתפק כעין זה אם מותר לאיש לצאת במחט המחבר שפתי המלבושים זה לזה ורצה לדמותו לדין הנ"ל שמתורת אשה לצאת במחט שאינה נקובה המעמדת קישורי' וכתב דיש לחלק דשאני התם דבאינה נקובה לכו"ע פטור משו"ה מתירין במעמדת קישורי' משא"כ באיש דבאינה נקובה לחד דעה חייב חטאת אפשר דאין להקל אף במעמיד קישור הבגדים והניח בצ"ע ע"ש, ונידון דידן נמי להא דמיא, ע"כ

נספח

שיטת מרן ה"בן איש חי"

בענין קיפול הזקן

(בכללות)

שאלה ילמדנו רבינו בענין זקן העליון של האדם שיש בני אדם שיש להם זקן גדול וארוך ויש [שיש] להם זקן קטן וקצר ורצינו לדעת איזה מהם עדיף לפי סודן של דברים הארוך או הקצר כי יש בני אדם שזקנם ארוך הרבה ונחשב זה בעיניהם לגנאי על כן מסלקים שיפולי קצה אחרון של הזקן למעלה שכופלים השערות כדי שיתקצר זקנם, יורנו המורה ושכמ"ה.

תשובה ודאי זקן שהוא גדול וארוך עדיף טפי לפי סודן של דברים יען כי ידוע הוא כי דיקנא עילאה דא"א הוא מגיע עד טיבורא דליבא וכנו' בדברי רבינו האר"י זיע"א וכן הוא באדרא וא"כ השתא מי שהוא זקנו גדול וארוך שמגיע עד טיבורא דליבא הוא עדיף ומשובח ביותר ושפתים ישק שהוא דומה לבחינה העליונה שכך הוא באמת השורש של הדיקנא למעלה ועל כן אותם בני אדם שברא להם הקב"ה זקן ארוך והם מתחכמים לשנות המתנה טובה הזאת שנתן להם השי"ת ורוצים לקצר זקנם בהגבהת השערות למעלה אע"פ שהם נזהרים שלא לחתוך אותם ח"ו עכ"ז לאו שפיר עבדי וצריך להניחו כמו שהוא ולשמוח בגודלו. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי.

ספרו שו"ת תורה לשמה סימן תמ"ז